

NGUYÊN LÝ DUYÊN KHỞI – CƠ SỞ LÝ LUẬN CỦA HOẠT ĐỘNG BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG CỦA CỘNG ĐỒNG PHẬT GIÁO VÙNG ĐÔNG NAM BỘ HIỆN NAY(*)

ĐỖ HƯƠNG GIANG*

Trong bối cảnh nhân loại phải đối mặt với sự biến đổi của tự nhiên và sự mất cân bằng sinh thái trầm trọng, vai trò của Phật giáo trong việc bảo vệ môi trường ngày càng được quan tâm nghiên cứu. Trên cơ sở mối quan hệ cộng sinh giữa con người và tự nhiên trong triết lý Phật giáo, dựa vào nguồn tư liệu qua khảo sát, bài viết phân tích vai trò của Phật giáo vùng Đông Nam Bộ trong hoạt động bảo vệ môi trường ở địa phương.

Từ khóa: Phật giáo, nguyên lý duyên khởi, bảo vệ môi trường, Đông Nam Bộ

Nhận bài ngày: 14/10/2024; đưa vào biên tập: 15/10/2024; phản biện: 28/10/2024; duyệt đăng: 20/11/2024

1. DẪN NHẬP

Ngày nay, sự biến đổi của tự nhiên với sự xuất hiện của nhiều thiên tai như bão lụt, hạn hán, động đất, sóng thần, sự nóng lên của trái đất, ô nhiễm môi trường... đang là thách thức đối với nhân loại toàn cầu. Nguyên nhân của sự biến đổi này một phần đến từ hoạt động sản xuất và sinh hoạt của con người. Tình trạng đó không chỉ gây ra sự mất cân bằng sinh thái mà còn ảnh hưởng nghiêm trọng đến cuộc sống của con người. Vì vậy, bảo

vệ môi trường là trách nhiệm của toàn nhân loại.

Từ khi du nhập vào Việt Nam đến nay, Phật giáo Việt Nam đã trải qua 2.000 năm lịch sử, gắn bó đồng hành cùng dân tộc.

Với Nam Bộ nói chung, Đông Nam Bộ nói riêng, Phật giáo đã đóng góp không nhỏ cho quá trình phát triển và cân bằng sinh thái. Theo dòng chảy chung của Phật giáo Việt Nam, tinh thần nhập thế cũng là nét đặc trưng của Phật giáo Nam Bộ. Theo Thiền sư Thích Nhất Hạnh: “Đạo Bụt nhập thế cũng có nghĩa là một nguồn tuệ giác có thể đáp lại được những gì đang

* Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

xảy ra bây giờ và ở đây, như là tình trạng trái đất nóng lên, thay đổi khí hậu, hệ sinh thái bị phá hủy, thiếu truyền thông, chiến tranh, xung đột, tử tử, ly hôn... Đạo Bụt nhập thế là đạo Bụt đáp ứng được với những gì đang diễn ra bây giờ và ở đây” (Thích Nhất Hạnh, 2008).

Bài viết dựa trên nghiên cứu khảo sát tại 4 tỉnh vùng Đông Nam Bộ và các tư liệu thứ cấp liên quan tìm hiểu về vai trò của Phật giáo trong hoạt động bảo vệ môi trường ở khu vực thuộc vùng kinh tế trọng điểm phía Nam.

2. DỮ LIỆU NGHIÊN CỨU

Nghiên cứu sử dụng dữ liệu từ đề tài khoa học cấp Bộ 2023 - 2024 “Vai trò của Phật giáo đối với phát triển bền vững vùng Đông Nam Bộ trong bối cảnh mới”. Nghiên cứu khảo sát tại 8 cơ sở thờ tự Phật giáo ở Đông Nam Bộ thuộc bốn tỉnh Bà Rịa - Vũng tàu, Đồng Nai, Bình Dương, Bình Phước. Mỗi tỉnh đề tài chọn một cơ sở thờ tự.

Riêng thành phố Hồ Chí Minh và Tây Ninh, mỗi địa bàn khảo sát 2 cơ sở thờ tự. Tại mỗi tỉnh/thành phố, đề tài thực hiện phỏng vấn sâu chức sắc quản lý thuộc Giáo hội Phật giáo và cán bộ quản lý Nhà nước về tôn giáo (6 địa bàn X 2 trường hợp = 12 trường hợp) và thảo luận nhóm 10 trường hợp. Mỗi cơ sở thờ tự phỏng vấn sâu một vị trụ trì hoặc phó trụ trì (6 địa bàn X 1 trường hợp = 6 trường hợp)⁽¹⁾ và thảo luận nhóm 7 phật tử (6 địa bàn X 7 trường hợp = 42 trường hợp). Tổng cộng là 60 trường hợp phỏng vấn sâu và thảo luận nhóm. Thời gian khảo sát từ tháng 9 đến tháng 10 năm 2023.

Các cơ sở thờ tự được khảo sát thuộc các tông phái Phật giáo hiện có tại Đông Nam Bộ: Bắc tông, Nam tông Kinh, Nam tông Khmer, Hoa tông và Phái Khất Sĩ (Bảng 1).

Bảng 1. Địa bàn khảo sát

TT	Địa phương	Cơ sở thờ tự
1.	TPHCM	1. Hoa tông: Chùa Hoa Liên Đ/c: 236/31/4 Thái Phiên, phường 8, Quận 11, TPHCM 2. Khất sĩ: Pháp viện Minh Đăng Quang Đ/c: 505 đường Mai Chí Thọ, phường An Phú, Quận 2, TPHCM
2.	Bình Dương	1. Bắc tông (Liên tông Tịnh Độ Non Bồng): Chùa Thiên Quang Đ/c: 106/15, khu phố Tân Hòa, phường Đông Hòa, thành phố Dĩ An, tỉnh Bình Dương.
3.	Bình Phước	1. Nam tông Khmer: Chùa Sóc Lớn Đ/c: Ấp Sóc Lớn, xã Lộc Khánh, huyện Lộc Ninh, tỉnh Bình Phước
4.	Tây Ninh	1. Bắc tông: Chùa Phước Thạnh Đ/C: Gia Lộc, huyện Trảng Bàng, tỉnh Tây Ninh 2. Chùa Thiền Lâm (Gò Kén) Đ/c: Long Thành Trung, huyện Hòa Thành, tỉnh Tây Ninh
5.	Đồng Nai	1. Nam tông Kinh: Thiền viện Phước Sơn

		Đ/c: 368, khu phố Tân Cang, phường Phước Tân, thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai.
6.	Bà Rịa - Vũng Tàu	1. Bắc tông: Chùa Đại Tòng Lâm Đ/c: Quốc lộ 51, khu phố Quảng Phú, phường Phú Mỹ, thị xã Phú Mỹ, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu.

Nguồn: Tác giả lập bảng dựa trên khảo sát thực tế tháng 9, 10/2023.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Cơ sở triết lý của Phật giáo liên quan đến vấn đề bảo vệ môi trường

Cuối thế kỷ XIX, từ việc khảo cứu thành tựu của nền triết học từ thời cổ đại cũng như dựa trên khảo cứu thành tựu của khoa học tự nhiên đương thời, Ph. Ăngghen (1994: 491) đã phát biểu về mối quan hệ giữa các sự vật khi cho rằng, vấn đề của tư duy là phải nhìn thấy cái toàn thể (tổng thể), phải nhìn thấy mối liên hệ phổ biến giữa các sự vật trong thế giới hiện thực khách quan; nhận thức của con người cần phải “tiến từ sự hiểu biết cái cá biệt đến sự hiểu biết cái toàn thể, đến sự thấu suốt mối liên hệ phổ biến của sự vật”.

Ngay từ thế kỷ VI trước Công nguyên - khi khoa học chưa phát triển, dưới gốc cây Bồ Đề, với một phương pháp đặc biệt, Đức Phật Thích Ca đã chứng ngộ được nguyên lý Duyên khởi. Đức Phật đã thuyết giảng nguyên lý này suốt hơn 40 năm sau khi thành đạo. Duyên khởi, tiếng Pali là “Paticcsamuppāda”, dịch là tùy thuộc phát sinh, nương theo các duyên mà sanh; tiếng Anh dịch là “Dependent origination”. Nguyên lý Duyên khởi là nguyên lý nền tảng của Phật giáo. Nội dung nguyên lý duyên khởi của đức Phật được trình bày ngắn gọn trong bài kinh *Mười Lục*

thuộc phẩm Mười Lục, thiên Nhân Duyên của kinh Tương Ưng Bộ:

*“Do cái này có mặt, cái kia có mặt
Do cái này không có mặt, cái kia
không có mặt*

Do cái này sinh, cái kia sinh

Do cái này diệt, cái kia diệt”

(Thích Minh Châu, 1993).

Theo đó, tất cả các pháp trong vũ trụ đều vận hành theo quy luật duyên sinh hay duyên khởi. Hay nói cách khác, tất cả các pháp hữu vi đều do nhân duyên hòa hợp mà thành. Tức là không có sự vật, hiện tượng nào có thể tự mình sinh ra và tồn tại độc lập với những sự vật, hiện tượng khác. Mọi sự vật, hiện tượng trong vũ trụ bao la tuy đa dạng, phong phú nhưng tất cả đều tồn tại trong mối quan hệ cùng nương tựa lẫn nhau, cùng tác dụng lẫn nhau. Sự tồn tại của chúng vừa là nguyên nhân của nhau nhưng cũng vừa là kết quả của nhau. Mỗi sự vật, hiện tượng tồn tại trên thế gian đều do các nguyên nhân hoặc điều kiện nhất định mà hình thành.

Toàn thể giới là một chỉnh thể thống nhất chặt chẽ bởi các mối quan hệ chông chéo, kháng kháng không thể chia cắt. Cái này là duyên để cái kia tồn tại, vạn vật trong thế giới này vì thế mà tồn tại đa dạng và sống động. Nếu chẳng may một cái mất đi sẽ kéo theo

sự mất đi hoặc biến đổi hoặc xáo trộn của cái khác. Nghĩa là mọi sự vật, hiện tượng đều tồn tại một cách tương đối, chúng không có thực tính riêng biệt.

Theo *Kinh Hoa Nghiêm* (Thích Trí Tịnh, 1988), trong “trùng trùng duyên khởi” (sự nương tựa vào nhau trùng trùng lớp lớp để có mặt), nhân quả không nằm theo chiều dài (trong đó một nhân đưa đến một quả) mà liên hệ chằng chịt. Trong pháp giới duyên khởi, mọi hiện tượng đều tùy thuộc lẫn nhau, cái này tùy thuộc cái kia, do đó một trong tất cả và tất cả trong một. Toàn thể thế giới vận hành trong sự nhất trí.

Từ học thuyết Duyên khởi của Phật giáo có thể thấy, từng cá nhân cũng như toàn thể nhân loại đều không thể tồn tại độc lập mà tồn tại trong mối quan hệ chặt chẽ với thiên nhiên. Mối quan hệ giữa con người và thiên nhiên là mối quan hệ cộng sinh, cùng sinh tồn và phát triển. Bảo vệ thiên nhiên chính là bảo vệ cuộc sống của nhân loại. Bởi vì, như C. Mác đã từng khẳng định rằng: “giới tự nhiên... là thân thể vô cơ của con người. Con người sống bằng giới tự nhiên. Như thế nghĩa là giới tự nhiên là thân thể của con người, thân thể mà với nó con người phải ở lại trong quá trình thường xuyên giao tiếp để tồn tại. Nói rằng đời sống thể xác và tinh thần của con người gắn liền với tự nhiên, nói như thế chẳng qua chỉ có nghĩa là giới tự nhiên gắn liền với bản thân giới tự nhiên, vì con người là một bộ phận

của giới tự nhiên” (C. Mác và Ph. Ăngghen, 1994: 135).

Năm 2015, tại Hội nghị toàn quốc “Phát huy vai trò của các tôn giáo tham gia bảo vệ môi trường và ứng phó với biến đổi khí hậu”, Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã gửi thông điệp về bảo vệ môi trường đến toàn nhân loại. Thông điệp có đoạn: “Đức Phật cũng đã cống hiến cho nhân loại một học thuyết vô cùng giá trị, đó là Học thuyết Duyên khởi. Lý Duyên khởi của Phật giáo khẳng định mối tương quan giữa các hiện tượng tự nhiên, nhân sinh và vũ trụ: Cái này có thì cái kia có; cái này sinh thì cái kia sinh; cái này diệt thì cái kia diệt. Các Pháp tùy thuộc vào nhau mà sinh khởi, hủy hoại thiên nhiên đồng nghĩa với hủy hoại môi trường sống của con người. Ý thức được điều này, con người sẽ cần trọng trong hành động của mình khi tác động đến thiên nhiên. Luật nhân quả sẽ chi phối đem lại kết quả tương ứng với hành động, tiêu cực hay tích cực” (Giáo hội Phật giáo Việt Nam, 2015).

Với tinh thần đó, Giáo hội Phật giáo Việt Nam luôn tuyên truyền, giáo dục tín đồ Phật tử về mối quan hệ gắn bó giữa con người với tự nhiên qua thuyết “duyên khởi”, răn dạy tín đồ ứng xử hài hòa, thân thiện với môi trường qua thuyết “nhân quả”, “bát chính đạo”, “ngũ giới”, “thập thiện” và lối sống “thiểu dục tri túc”.

3.2. Các hoạt động liên quan đến bảo vệ môi trường của Phật giáo vùng Đông Nam Bộ

Tiếp thu tư tưởng của Đức Phật và thông điệp về bảo vệ môi trường của Giáo hội Phật giáo Việt Nam, Phật giáo vùng Đông Nam Bộ (gồm các tu sĩ và phật tử) đã nêu cao ý thức trách nhiệm bảo vệ môi trường. Trong những năm qua, điều này được thể hiện qua nhiều hoạt động cụ thể.

3.2.1. Trồng cây gây rừng, bảo vệ rừng và động vật quý hiếm

Rừng có vai trò đặc biệt quan trọng đối với nền kinh tế xã hội và an ninh quốc phòng, tác động lớn đến sự phát triển kinh tế - xã hội đất nước. Tuy nhiên, rừng tự nhiên tại Việt Nam bị suy giảm mạnh về chất lượng lẫn số lượng, đó là một thực trạng đáng báo động. Đứng trước những thách thức đó, Chính phủ, các cơ quan ban ngành và nhiều tổ chức môi trường, cá nhân tại Việt Nam đã triển khai nhiều hoạt động nhằm bảo vệ và phục hồi rừng. Nổi bật nhất phải nhắc đến đề án “Trồng 1 tỷ cây xanh” giai đoạn 2021-2025 do Thủ tướng Chính phủ ban hành (Xem Đảng Cộng sản Việt Nam, 2023).

Thực hiện theo chủ trương, Ban Trị sự Phật giáo một số tỉnh vùng Đông Nam Bộ đã phối hợp với các Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn trồng cây gây rừng. Ở Bà Rịa - Vũng Tàu, Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn đã vận động các tổ chức tôn giáo, trong đó có Phật giáo, trồng cây giống trong chương trình trồng rừng cây cẩm lai bản địa với giống cây riêng có ở Bà Rịa - Vũng Tàu.

Theo báo cáo sơ kết công tác Phật sự 6 tháng đầu năm 2023 và chương trình hoạt động Phật sự 6 tháng cuối năm 2023 của Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu “Ngày 15/6/2023, Ban Trị sự tỉnh phối hợp với Bộ Chỉ huy Quân sự tỉnh và Ban Trị sự thành phố Vũng Tàu và huyện Long Điền, thực hiện mô hình trồng cây gây rừng, đã tổ chức trồng gần 1.000 cây xanh tại khu di tích Minh Đạm (huyện Long Điền) và Tịnh xá Ngọc Hương (thành phố Vũng Tàu) theo lời kêu gọi của Đảng, Chính quyền nhà nước các cấp” (Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu, 2023).

Vị tu sĩ có công lao quan trọng trong sự nghiệp trồng cây gây rừng ở Đông Nam Bộ là Ni trưởng Huệ Giác – Tông trưởng của Liên Tông Tịnh Độ Non Bồng. Ngay từ những năm 1983 - 1984, Ni trưởng Huệ Giác đã triển khai việc trồng cây gây rừng, phủ xanh đất trống đồi trọc trước tiên ở tỉnh Đồng Nai, Bà Rịa - Vũng Tàu và sau đó dần mở rộng ra nhiều tỉnh như Bình Phước, Lâm Đồng, Bình Thuận. Dưới sự lãnh đạo và quyết tâm của Ni trưởng, hơn nghìn hecta rừng hoang đã được tăng ni Liên Tông Tịnh Độ Non Bồng khai khẩn đất hoang, phủ xanh đồi trọc, đem lại môi trường xanh và đẹp, đồng thời tự túc được kinh tế nhà chùa cho các tự viện của Liên Tông Tịnh Độ Non Bồng. Khu rừng thuộc địa bàn tỉnh Đồng Nai của Quan Âm tu viện (Nơi Ni trưởng Huệ Giác trụ trì từ năm 1978 - 2019) đã

được chính quyền tỉnh công nhận là khu rừng điểm và được nhiều đoàn khách nước ngoài từ Thụy Điển, Úc Châu, Nhật Bản đến trao đổi kinh nghiệm và học hỏi về phương thức trồng và bảo vệ rừng (Xem Tâm Giang, 2021).

Ngoài ra, để bảo vệ môi trường, các thiền viện Phật giáo ở Nam Bộ nói chung, Đông Nam Bộ nói riêng, đã gây dựng mô hình cảnh quan “rừng thiền” với cây cối xanh tươi, hồ nước trong sạch, không khí mát mẻ nhằm kết hợp du lịch xanh với du lịch tâm linh, tạo môi trường thanh tịnh, an bình cho khách thập phương thưởng ngoạn. Trong các thiền viện, nhân ngày lễ hội Phật giáo, các tăng ni, phật tử được vận động tham gia phong trào “trồng cây phúc đức”, “trồng cây trí đức” thay cho tục “hái lộc, bẻ lộc”. Hiện nay, nhiều thiền viện còn được xây dựng ngay cạnh rừng để đảm trách thêm nhiệm vụ bảo vệ rừng và bảo tồn các loài động vật hoang dã. Nói về cách Phật giáo đồng hành cùng nhà nước trong việc bảo vệ rừng, một vị trong Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bình Phước chia sẻ: “Ban Trị sự hàng năm đều có ký kết phối hợp của Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam cấp tỉnh ký với Phật giáo tỉnh về công tác bảo vệ môi trường thì tức là chức sắc tu sĩ Phật giáo sẽ tuyên truyền cho người dân phải bảo vệ môi trường xung quanh mình và không phá rừng, không săn bắt thú quý hiếm”.

Ngoài ra, các thầy trong Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bình Phước còn kết

hợp các đợt làm từ thiện để giáo dục, tuyên truyền cho bà con: “Các thầy thường kết hợp vào các chương trình từ thiện xã hội. Sau khi kết nối với những hội từ thiện, định phát 200 phần quà ở cái xã đó, ở cái vùng đó, ở cái chùa đó thì các thầy sẽ làm văn bản, mời bên quân đội đến nói về an ninh quốc phòng, ví dụ bảo vệ rừng, là rừng quốc gia, như xã Bù Gia Mập là ở ngay rừng, bà con hay vô rừng để hái nấm, chặt cây hay săn bắt. Trước khi phát 200 phần quà thì thầy sẽ mời bên đó là vườn quốc gia, bên chuyên gia họ sẽ tới họ có những hình ảnh có máy chiếu tuyên truyền cho hai trăm người, tuyên truyền xong mới phát quà. Còn nếu để nhà nước đi kêu hai trăm người này lại tuyên truyền thì không bao giờ đủ được” (PVS. Chánh Văn phòng Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bình Phước, Trưởng Ban Trị sự Phật giáo huyện Lộc Ninh).

3.2.2. Bảo vệ môi trường sinh thái thông qua việc phóng sinh và ăn chay

Theo báo cáo sơ kết công tác Phật sự 6 tháng đầu năm 2023 và chương trình hoạt động Phật sự 6 tháng cuối năm 2023 của Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bà Rịa Vũng - Tàu, Ban Trị sự Phật giáo tỉnh đã “Phối hợp với Sở Nông nghiệp Phát triển nông thôn tỉnh ký kết kế hoạch thả cá giống phóng sanh bảo vệ môi trường nước trong tỉnh vào ngày 21/3/2023” (Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu, 2023).

Khi được hỏi về ý nghĩa của việc phóng sanh, một Phật tử ở TPHCM đã trả lời như sau: “Theo giáo lý nhà Phật thì phóng sanh là để tập về lòng từ bi. Tuy không phải ai phóng sanh thì cũng đều từ bi hết, nhưng đó là một cách để dạy cho mọi người lòng từ bi. Các hoạt động đó thường sẽ gắn với một dịp lễ nào đó, có các thầy hướng dẫn mình làm. Sau đó, khi mình quen rồi, lúc không có thầy thì mình tùy duyên. Tức là mình gặp những hoàn cảnh ở trên đường, trên chợ hay mình cảm thấy mình có duyên với loài vật đó thì mình tự mua mình phóng thôi. Theo đúng tinh thần giáo lý nhà Phật là sẽ phải tùy duyên, tức mình thấy vật mà gặp hoạn nạn thì mình cứu chứ không được đặt mua trước. Hay là phóng sanh thì không phóng đại vào những nơi không đúng với môi trường sống của loài đó. Cái này mình cũng đã được hướng dẫn và được chỉ dạy rất là kỹ. Ví dụ một số loài mà mang tính ngoại lai thì mình phóng sanh vào những chỗ đó thì nó sẽ gây hại cho những loài tại nơi mà mình phóng sanh. Vừa rồi mình cũng nghe các thầy bên chùa nói là, bên Sở Tài nguyên Môi trường và Bộ Nông nghiệp và phát triển nông thôn có những văn bản hợp tác với bên Giáo hội Phật giáo để hướng dẫn Phật tử phóng sanh một cách đúng và bền vững, để tác động đến môi trường một cách tích cực hơn (PVS. Phật tử nam, 43 tuổi, kinh doanh tại TPHCM). Ngoài việc trồng cây gây rừng và phóng sanh, việc ăn chay được

khuyến khích trong cộng đồng Phật tử cũng góp phần cân bằng và cải thiện môi trường sống. Việc hạn chế hoặc không sử dụng các sản phẩm từ động vật còn giúp cho nhiều loài động vật tránh khỏi nguy cơ tuyệt chủng.

Khi được hỏi, việc ăn chay có ý nghĩa như thế nào, một Phật tử cho rằng: “Ăn chay không chỉ tốt cho sức khỏe, em thấy là nó còn giúp cho không bị biến đổi khí hậu, có nghĩa là bảo vệ môi trường. Nếu mình ăn mặn, để cung cấp thức ăn động vật cho thị trường, người ta làm những trang trại chăn nuôi động vật. Những trang trại đó sẽ thải ra rất nhiều chất thải làm ô nhiễm môi trường. Hơn nữa, còn kéo theo ngành công nghiệp thức ăn gia súc cũng góp phần khai thác tài nguyên và tạo ra chất thải. Nói chung, theo em, ăn chay đưa đến nhiều lợi ích” (PVS. Phật tử nữ, 29 tuổi, Chùa Thiên Quang, Bình Dương).

3.2.3. Giữ gìn vệ sinh môi trường sống xung quanh

Hầu như tất cả các cơ sở thờ tự được khảo sát đều tự thực hiện hoặc phối hợp với các ban ngành, đoàn thể của địa phương hướng dẫn người dân giữ gìn vệ sinh môi trường sống.

Một Phật tử chùa Liên Hoa cho biết: “Chùa mình có một Câu lạc bộ Hành trình xanh. Mỗi buổi sáng thứ bảy hoặc chủ nhật thì từ 4 giờ là toàn đội đi quét đường. Tuy làm sạch đường phố chỉ là một việc nhỏ bé, nhưng thể hiện tình yêu thương đến mọi người, đồng thời cũng giúp cho mọi người trong xã hội có thêm ý thức giữ gìn vệ

sinh môi trường từ một việc nhỏ nhất là bỏ rác vào đúng nơi quy định”. Chị cũng cho biết: “Tập tục người Hoa là quen đốt nhiều nhang và vàng mã, nhưng nay ở chùa mình thì hạn chế đốt nhang, thầy để lư hương ở ngoài, cắm ít nhang thôi vì tâm của mình một nén nhang cũng đủ. Chùa không nhận hoa, cũng không có thùng để đốt vàng mã. Ban đầu nhiều người Hoa người ta không quen nên không đến chùa mình. Mấy năm sau, từ những phật tử họ cảm thấy như thế này là đúng. Thay vì mua vàng mã, tiền này mình gửi vào thùng Tam Bảo để sư phụ đi cứu trợ cho mấy người dân ở vùng sâu, vùng xa thì nó thiết thực hơn, mà lại không gây ô nhiễm môi trường, không làm ảnh hưởng tới sức khỏe mọi người” (PVS. phật tử nữ, 58 tuổi, chùa Liên Hoa, Quận 11, TPHCM).

Ở Bình Phước, Phật giáo cùng các tôn giáo còn phối hợp với chính quyền hướng dẫn người dân cách sử dụng phân bón và thuốc trừ sâu sao cho vừa ít làm hại môi trường vừa đảm bảo sức khỏe. Đồng thời, theo lời của một vị trong Ban Tôn giáo tỉnh Bình Phước: “... Ở Bình Phước, tỷ lệ đồng bào dân tộc thiểu số tương đối đông, dân trí nhìn chung là thấp. Bởi vì vùng đồng bào điều kiện ăn học với điều kiện kinh tế thấp kéo theo phong tục, tập quán còn lạc hậu. Trong những năm gần đây, các tổ chức tôn giáo,

trong đó có Phật giáo cũng hướng dẫn cho bà con nếp sống mới. Ví dụ như trước đây, chăn nuôi người ta thả rông bây giờ người ta cũng đã có chuồng trại riêng. Bên cạnh đó, các chùa cũng khuyến bảo bà con phật không nên đốt vàng mã, thì hiện nay cũng giảm đi nhiều” (PVS. Trưởng Ban Tôn giáo tỉnh Bình Phước).

4. KẾT LUẬN

Thấm nhuần nguyên lý duyên khởi do Đức Phật chứng ngộ và truyền giảng, cũng như hưởng ứng thông điệp về bảo vệ môi trường của Giáo hội Phật giáo Việt Nam, các tu sĩ Phật giáo vùng Đông Nam Bộ luôn nêu cao ý thức trách nhiệm bảo vệ môi trường. Điều đó thể hiện qua việc Ban Trị sự Phật giáo một số tỉnh vùng Đông Nam Bộ đã phối hợp với một số ban ngành, đoàn thể hướng dẫn và cùng với phật tử thực hiện nhiều hoạt động bảo vệ môi trường như: Trồng cây gây rừng, bảo vệ rừng và động vật quý hiếm; Bảo vệ môi trường sinh thái thông qua việc phóng sinh và ăn chay; Giữ gìn vệ sinh môi trường sống xung quanh.

Qua đó, Giáo hội Phật giáo Việt Nam thể hiện được tinh thần đồng hành cùng dân tộc và có vai trò không nhỏ trong việc lan tỏa những giá trị tích cực nói chung, bảo vệ môi trường nói riêng. □

CHÚ THÍCH

(*) Bài viết là một phần kết quả của đề tài khoa học cấp Bộ 2023 - 2024: “Vai trò của Phật giáo đối với phát triển bền vững vùng Đông Nam Bộ trong bối cảnh mới” do Đỗ Hương Giang làm chủ nhiệm, Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ chủ trì.

⁽¹⁾ Thành phố Hồ Chí Minh và Tây Ninh, chức sắc trong Ban Trị sự Phật giáo đồng thời trụ trì một trong hai chùa khảo sát nên số lượng này không thay đổi.

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

1. Ban Trị sự Phật giáo tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu. 2023. *Báo cáo sơ kết công tác Phật sự 6 tháng đầu năm 2023 và chương trình hoạt động Phật sự 6 tháng cuối năm 2023*.
2. VH (tổng hợp). “Phục hồi hệ thống rừng và trồng rừng tại Việt Nam”. 2023. <https://dangcongsan.vn/xay-dung-xa-hoi-an-toan-truoc-thien-tai/phuc-hoi-he-thong-rung-va-trong-rung-tai-viet-nam-642865.html>, truy cập ngày 18/11/2023.
3. Giáo hội Phật giáo Việt Nam. 2019. “Thông điệp của Giáo hội Phật giáo Việt Nam về bảo vệ môi trường”. <https://ghpgvn.vn/thong-diep-cua-giao-hoi-phat-giao-viet-nam-ve-bao-ve-moi-truong/>, truy cập ngày 15/8/2024.
4. C. Mác và Ph. Ăngghen. 1994. *Toàn tập* – Tập 20, 42. Hà Nội: Nxb. Chính trị Quốc gia.
5. Nguyễn Cường. 2011. “Đừng để mất rừng nữa”. <https://nhandan.vn/dung-de-mat-rung-nua-post564024.html>, truy cập ngày 15/4/2024.
6. Tâm Giang. 2021. “Ni trưởng Huệ Giác - Tông trưởng Liên Tông Tịnh Độ Non Bồng”. <https://tapchinghiencuuphathoc.vn/ni-truong-hue-giac-tong-truong-lien-tong-tinh-do-non-bong.html>, truy cập ngày 10/5/2024.
7. Thích Minh Châu (dịch). 1993. “Kinh Tương Ưng Bộ – Tập II. Thiên Nhân duyên”. <https://phatphapungdung.com/phap-bao/kinh-tuong-ung-bo-tap-2-thien-nhan-duyen-111621.html#c1>, truy cập ngày 15/10/2023.
8. Thích Nhất Hạnh. 2008. “Lịch sử đạo Bụt nhập thế”. <https://phatgiao.org.vn/lich-su-dao-but-nhap-the-d24940.html>, truy cập ngày 11/5/2022.
9. Thích Trí Tịnh (dịch). 1988. “Kinh Hoa Nghiêm”. https://nigioikhatsi.net/kinhsach-pdf/KinhHoaNghiem_ThichTriTinh.pdf, truy cập ngày 15/3/2024.